

POLITICAL SCIENCES

POLITICAL CHALLENGES FOR THE WESTERN BALKAN COUNTRIES AFTER 2008

ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ КРАЇН ЗАХІДНИХ БАЛКАН ПІСЛЯ 2008 РОКУ

Ihor Ilchenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-630-0-14>

Країни Західних Балкан (ЗБ) із географічної точки зору – Албанія, Словенія, Хорватія, Сербія, Чорногорія, Боснія і Герцеговина, Македонія та частково визнана Республіка Косова, – але у науковій літературі так називають ті балканські країни, які не є членами ЄС. В якості об'єкта дослідження обрано три кейси – Албанія, Боснія і Герцеговина та Північна Македонія, які дають уявлення про різницю між окремими країнами, але також і про спільні риси регіону Західні Балкани. Для України цей досвід має значну цінність, оскільки дозволяє проаналізувати успіхи та помилки, скорочуючи час на модернізацію власної політичної системи. Метою дослідження є виявлення підсумків політичної трансформації країн Західних Балкан після 2008 року, світової економічної кризи, яка мала масштабні наслідки для всіх сторін суспільно-політичного життя держав регіону.

У Боснії і Герцеговині процес формування влади як на загальнодержавному рівні, так і на рівні ентитетів, затягнувся через домінування у політичному полі країни популістів, найбільш впливовим з яких став Мілорад Додик. Додик не хоче втратити підтримку Москви – значущого чинника своїх електоральних успіхів, щоб не сказати головного спонсора, тому грає на геополітичному суперництві великих держав [1]. Партиїну систему Боснії і Герцеговини відрізняє специфічний поділ на партії так званої «громадянської» орієнтації та партії, електоратом яких є чітко визначені етнічні групи. Можна констатувати вкрай стабільну, не схильну до коливань у часі структуру виборчого корпусу партій, орієнтованих на окремі етнічні групи населення, де політичне змагання між акторами протікає головним чином усередині цих відокремлених електоральних

¹ Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-6571-7583>

груп. Партії певних «національних корпусів» мають відносну вагу в системі порівняно з партіями «громадянської» орієнтації, що вказує на високе значення поляризації системи [2, с. 152; 3].

Отже, партії залишаються етнічними, але що найгірше – вони залишаються популістськими, заграючи з основними, але не найкращими інстинктами своїх виборців.

Якщо переходити до характеристики найважливіших внутрішньополітичних проблем Республіки Північна Македонія, то на перше місце слід поставити взаємини влади з етнічними меншинами. Найчисленніша з них – албанці. Зазначимо, що так званий албанський фактор має як внутрішньополітичний, так і зовнішньополітичний вимір, і загалом відіграє важливу роль на Балканському півострові. За останнім переписом (2002 р.), частка албанців у Північній Македонії становить понад чверть всього населення – 25,17% [4].

Дані вкрай дискусійні, але це єдина офіційна інформація про чисельність албанців у Північній Македонії, яка існує на сьогодні. Албанське питання вважається найскладнішим для всього регіону Південно-Східної Європи, і Північна Македонія не є винятком. З албанською проблемою пов'язують цілу низку криз у регіоні у 1991–2001 рр. Насамперед це кризи, пов'язані з активністю албанської мафії та військовими конфліктами у Косово, Південній Сербії та Македонії. Дуже популярна точка зору, за якою саме активність албанського населення може поставити хрест на самому факті існування РПМ [5].

У Македонії розбіжності між парламентськими партіями та етносами можуть у будь-який час знову перейти у демонстрації та погроми, як це було у 2015 та 2016 рр. Політична обстановка, яка склалася в країні, показує, що Охридська угода 2001 р. виявилася далеко не ідеальною й не змогла остаточно вирішити конфлікт. Більше того, те положення Охридської угоди, яке передбачало навчання тисяч албанських поліцейських на півночі країни, скоріше сприяло виникненню відкритих бойових дій, а не врегулюванню конфлікту. Також сильним ударом для країни стала парламентська криза 2016 р., що призвела до вуличних демонстрацій та зміни прем'єр-міністра. Звідси випливає, що закладений принцип «пропорційного представництва» та право «вето» для меншини в етнічних питаннях не допомогли стабілізації парламентського інституту.

«Ісламський чинник» відіграє помітну роль у політичному житті Албанії. Країна з одного боку, заявляє про прагнення стати повноправним членом НАТО, інтегруватися у європейський простір; з іншого боку, Албанія – перша європейська країна, яка отримала повноправний статус

у Організації ісламської співпраці. Частина політичної еліти вважає, що «ісламський чинник» у політиці Албанії може створити серйозні труднощі у співпраці з євроатлантичними партнерами.

Також, експерти відзначають активізацію національної свідомості албанців у останні роки, їх прагнення позиціонувати себе серед інших балканських ідентичностей [6, с. 281].

Отже, аналіз кейсів Албанії, Боснії і Герцеговини та Північної Македонії привів до висновку, що країни ЗБ пройшли певну політичну трансформацію у 2009-2024 рр. Наразі в усіх країнах регіону ЗБ існують такі атрибути демократії як демократичні вибори, багатопартійність, неурядові суспільні організації, відносно незалежні засоби масової інформації. Є гарантованою відповідальність уряду перед парламентом, можливість зміни урядів, дотримання громадянських прав і свобод, захист прав національних меншин. Це дозволяє вважати демократичні режими ЗБ досить стабільними. Разом з тим, процес реформ у регіоні пройшов лише першу стадію. Завданнями другої стадії є формування сильного громадянського суспільства, двопартійної політичної системи, незалежності суду, суспільного контролю над новими засобами масової комунікації.

Процес демократизації не є лінійним; не можна поставити оцінки країнам регіону за якоюсь шкалою успіхів. Одні демонструють досягнення в одних галузях, сусідні – в інших. Створення нової, вільної від впливу партійної боротьби адміністрації – одне з найважчих у регіоні завдань. Закони про люстрацію не виконали своєї головної мети; вони скоріше слугували дискредитації політичних опонентів аніж реформі адміністрації. Партійний контроль над чиновництвом зберігався, отже, державні інституції виконували партійні замовлення, що зазвичай різко розходилися з інтересами суспільства. Інша важлива проблема – корупція; на відміну від Заходу тут її вирішення було складнішим через брак джерел у держбюджеті на фінансування відповідних служб.

Список використаних джерел:

1. A pro-Russian candidate is leading the elections in Bosnia and Herzegovina (2018). Na vyborakh u Bosnii i Hertsehovyni lideruye prorosiiskyi kandydat [A pro-Russian candidate is leading the elections in Bosnia and Herzegovina]. LB.UA. URL: https://lb.ua/world/2018/10/08/409431_viborah_bosnii_gertsegovine.html (accessed November 1, 2025).
2. Bagatskyi, E. (2013) Nevidvorotnist konstytutsiinykh zmin v Bosnii i Hertsehovyni [The inevitability of constitutional changes in Bosnia and Herzegovina]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Odessa National University*, vol. 18, no. 2, part 3, pp. 147–155.

3. Bagatskyi, E. (2014) YeS v Bosnii: tsili ta dosiahnennia [EU in Bosnia: goals and achievements]. *Aktualni problemy polityky – Actual problems of politics*, vol. 53, pp. 133–142.
4. Ishchenko, N. (August 10, 2021) Dosvid Balkan dlia Ukrainy: Yak makedontsi porozumilysia z albantsiamy [Experience of the Balkans for Ukraine: How the Macedonians got along with the Albanians]. Infopost. URL: <https://infopost.media/dosvid-balkan-dlya-ukrayiny-yak-makedonczy-porozumilysya-z-albanczyamy/> (accessed November 1, 2025).
5. Bertelsmann Stiftung. (2024) North Macedonia Country Report 2024. Bertelsmann Transformation Index (BTI). URL: <https://bti-project.org/en/reports/country-report/MKD> (accessed November 1, 2025).
6. Clayer, N. (2003) God in the “Land of the Mercedes”. The Religious Communities in Albania since 1990. In: P. Jordan, K. Kaser, W. Lukan et alii. *Albanien*, pp. 277–314.